

**ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS
VASLUI
XXI, 1999**

**STUDIUL ANTROPOLOGIC COMPARATIV AL
NECROPOLELOR MEDIEVALE TÂRZII DE LA PALATUL
CNEJILOR ȘI SCHITIȘOR**

Laurenția GEORGESCU

Populația din perioada medievală târzie din zona Văii Bistriței constituie obiectul unei lucrări mai ample în care intră cinci necropole cu datări din secolul XVI-lea până către secolul al XIX-lea, care au fost studiate de antropologii Centrului de cercetări antropologice București (Ioana Popovici și Laurenția Georgescu) în etape diferite, comparativ cu rezultatele antropologilor de la Centrul de cercetări antropologice Iași (Dan Botezatu și Petre Cantemir), cu prelucrarea demografică respectivă comparativ și cu datele publicate de prof. Dr. Olga Necrasov și colaboratorii în urma studiului populației contemporane din aceeași zonă.

Studiul populațiilor medievale din această zonă constituie o primă încercare pentru cunoașterea proceselor care au dus la actuala configurație antropologică a acestei regiuni, pentru că structura vechilor populații de munte este încă necunoscută și nu mai avem posibilitatea pentru această zonă să putem urmări evoluția grupelor umane carpatice și eventual popularea zinală în timp ca și originea reală a infiltrărilor tipologice. Acest lucru este valabil și pentru necropolele Poienești (sec. XVI-XVII), Ștefănești (sec. XVI-XVII), Bârlad (sec. XVI), Siret (sec. XVII) etc.

Stufiul palrodemografic comparat va fi publicat o dată cu rezultatele finale ale necropolelor din nordul Moldovei, în numărul următor al acestei reviste.

Populațiile din această zonă sunt produsul unei lungi evoluții locale, cu continuități culturale care vor fi scoase în relief de studiile arheologice în lucrarea de sinteză a lor, la timpul respectiv.

Necropola de Schitișor a fost datată de arheologii Eugenia și Nicolae Zaharia (Institutul de Arheologie Iași), ca aparținând secolelor XVI/XVII-XIX. Ne-au parvenit spre studiu 24 de cazuri, 19 bărbați și 5 femei. Perioada cercetărilor de teren; 1956 – 1957

Necropola palatului Cnejilor a fost datată de arheologul Gheorghe Diaconu ca aparținând secolelor XVII-XIX. Ne-au fost trimise spre studiu 34 de subiecți, 23 de bărbați și 11 femei. Perioada cercetărilor de teren 1956 – 1958.

Necropolele cuprind atât morminte laice cât și cele aparținând unor monarhi care aveau câte o cărămidă sub cap și rar o cruce pe piept, morminte la care nu ne

vom referi. În lucrarea sa Gheroghe Diaconu face trimiteri la inventarul laic de la Palatul Cnejilor și Schițșor, menționând situația de la Schițșor unde au fost descoperite materiale ceramice care provin cu siguranță din centul meșteșugăresc de la Cneji (pag. 22).

Tot în cadrul lucrării de la "palatul Cnejilor", autorul subliniază "descoperirea resturilor osteologice aparținând tuturor animalelor mici și mari care creșteau în Moldova în acea vreme". Proportia oaselor de bovine și ovine față de păsări dovedește că hrana principală o constituie bovinele și ovinele tinere. Tot aici s-au găsit și oase aparținând unor animale vâdate ca cerbul și mistrețul (pag. 30 – 31). Se face o COMPARAȚIE CU CEEA CE S-A GĂSIT LA Schițșor, inclusiv în ceea ce privește podiabele lucrate din os cu o deosebită grijă, ca ornamentistica delicată chiar dacă erau pe o serie de mânere, plăsele (pag. 30). Ghe. Diaconu se oprește în mod special asupra clopoțeilor găsiți ca inventar la copii ca și la inventarul materializat prin resturi de canava cusut cu fir de aur și argint găsit la subiectul înhumat lângă pridvorul bisericii (pag. 31). Datele arheologice ne-au fost puse la dispoziție prin amabilitatea arheologului Ghe. Diaconu.

Deși seriile noastre nu conțin de cât o parte din populațiile care au locuit în aceste așezări, starea de conservare este destul de deficitară, totuși credem că putem aduce unele date asupra structurii antropologice din secolele trecute din această zonă. Spre deosebire de seriile de la Secu, Hangu și Buhalnița, materialul este totuși întreg și mai reprezentativ tipologic.

Sub raport antropologic, seriile sunt polimorfe și aparțin tipului europid, la seriile Secu, Hangu și Buhalnița existând mari asemănări, observându-se "un aer de familie" (Ioana Popovici), iar la puține crani un "oarecum grad de applatizare a feței, cu vagi influențe mongoloide" (acelaș autor), aspecte care diferențiază subiecții mediteranieni, dinarici și alpini de la Palatul Cnejilor și Schițșor de cazurile din cele trei necropole menționate mai sus.

La toate cinci seriile, mortalitatea cea mai mare o dă seria masculină adultă și tânără și grupa de vârstă tânără spre adultă la seriile noastre, la femei.

Studiul demografic va fi oarecum dificil de făcut la subiecții necropolelor de la palatul Cnejilor și Schițșor, pentru că gradul extrem de slab de conservare a copiilor i-a determinat pe arheologi să nu-i ridice. Așa că avem o notificare la Secu de 14,58% mortalitate la copii și la Secu, Buhalnița și Hangu per total, mortalitatea la copii este de 18,5% (Ioana Popovici).

Repartiția după vârstă a subiecților din necropolele – cele cinci de pe Valea Bistriței – microregiunea Bicaz este relevată de Tabelul I:

TABELUL Nr. 1

Repartiția după vârstă a subiecților din necropolele medievale din zona Văii Bistriței

SERIILE	Infans I 0-7 ani	Infans II 7-14 ani	Juv. 14-20 ani	Adults. 20-30 ani	Mat. I-II 30-41 ani	Mat. III 40-50 ani	Mat. III. 50-60 ani	Senes 60-x ani
Hangu	8	3	3	15	6	9	5	1
Buhalnița	3	-	-	4	1	2	1	1
Secu	6	1	1	10	10	12	5	3
Schițșor	-	-	-	1	2	7	5	8
Palatul Cnejilor	-	-	-	4	3	5	8	4
Total nr. cazuri	17	4	4	34	22	35	24	16

TABELUL Nr. II

Totalul decazuri pe necropolele medievale din zona Bicaz

Hangu: 50; Buhalnița: 11; Secu: 48; Schițșor: 23; P. Cnejilor: 24; Total 156

cazuri

În perioada medievală, viața populației europene era foarte scurtă. În medie cam 30 % dintre noii născuți mereau în primii lor ani de viață și cei care ajungeau la senescență erau foarte puțini. Același lucru în aceeași perioadă era în țara noastră - dar noi nu am avut în majoritatea cazurilor în necropolele medievale din zona Văii Bistriței toți subiecții descoperiți - situație care nu a depins de arheologi - deci au intrat în stidiu final al antropologilor numai 156 subiecți, penbru a putea să vă oferim o imagine cât de cât corectă la nivel de detaliu demografic.

Speranța de viață era mai mult mai redusă la indivizii din necropolele medievale din Țara Românească comparativ cu cei înhumați la Schițșor și la palatul Cnejilor, atât cât ne permit datele furnizate de studiul acestor necropole, pentru că subiecții de la Secu și Hangu prezintă o mortalitate mai mare între limitele de vârstă 20 - 50 de ani, indiferent de sex.

În ceea ce privește talia, la Hangu avem valorile între 150,8 cm. - 176,2 cm. la bărbați, iar la femei între 151,7 cm - 158,2 cm; la Buhalnița valorile oscilează între limitele 155,4 cm. - 168,7 cm. la bărbați, iar la femei între 151,2 cm. - 155,8 cm.; la Secu la bărbați avem o oscilație mai mare între llimitele 155,4 cm. - 171,5 cm., iar la femei între valorile 145,5 cm. - 158,8cm.; la subiecții din necropola Schițșor la bărbați valorile sunt între 155,4 cm. - 173,0 cm., iar la femei între limitele 154,5 cm. - 167,8 cm.; la subiecții studiați la palatul Cnejilor, bărbații au taliile între 158,7 cm. - 175,4 cm., iar la femei între 153,2 cm. - 171,4 cm.

Craniile populației feudale Valahe, sunt în marea lor majoritate de lungime medie cu largi limite de variabilitate, între foarte scurte și foarte lungi. Indicele cranian masculin și feminin fiind mesocran, uneori brahocran la cele două limite ale sale. În ceea ce privește craniul facil, prin indicele facil se înscriu în categoriile mediu - jos sore înalt, cu un relief bine dezvoltat la Palatul Cnejilor și Schițșor (vezi tabelele de Statistică sintetică de la Palatul Cnejilor și Schițșor).

Trăsăturile masivului facial reamintesc de vechile populații protoeuropide, aprecierea fiind oarecum arbitrară, deoarece între populația veche și cea studiată de noi se întinde un timp apreciabil, în cursul căora s-au produs modificări structurale, printre care și o oarecare gracilizare a scheletului. Persistența unor caractere arheomorfe în seriile noastre este dificil de explicat, totuși în condițiile de muncă care decurg și suprasolicită individul în izolare, (nu excludem nici endogamia), nu este exclus ca anumite forme cu caracter particular să se fi păstrat.

Dacă ipoteza noastră este corectă, atunci s-ar putea presupune că popularea Văii Bistriței moldovenești s-a făcut cu locuitori tot din regiuni montane și că eventualele migrațiuni în ambele sensuri au dus în regiunea Bicaz, populații cu origini similare, sau care s-au dezvoltat în același condiții de mediu (climatic). În regiunile de câmpie, începând încă din neolitic, se întâlnesc forme mai gracile mezodolicocrane, cu fețe mai înalte, care ar putea fi rezultatul unor origini deosebite, sau a unor condiții de mediu diferite.

Numărul mic de cazuri, insuficient statistic din punctul nostru de vedere, nu ne îngăduie să tragem concluzii, ci doar să încercăm să sesizăm eventualele deosebiri, care pot fi rezultatul migrațiilor, al factorilor genetici sau al transformărilor pozitive al condițiilor social - economice.

Chiar în absența migrațiilor, în colectivitățile endogame, pot apărea în curs de 2-3 secole modificări întâmplătoare, care să ducă la diferențieri sensibile între

două populații situate la intervale de câteva generații/

În zonele montane, procesele începute (populațional) sunt continue dar lente.

TABEL Nr. III (A)
Palatul Cnejilor – Date statistice

Nr. martin.	Nr. caz	BĂRBAȚI				
		M	V	sigma	m	cv
1	17	178,2	161 – 200	10,1	2,5	5,6
8	19	149,2	133 – 156	6,7	1,5	3,8
9	18	101,2	92 – 114	5,5	1,3	5,4
10	21	127,3	116 – 136	6,3	1,4	4,9
12	19	113,1	100 – 127	6,1	1,4	5,3
20	18	120,3	114 – 124	3,2	0,7	2,6
23	15	502,9	503 – 545	14,6	3,8	2,8
26	16	126,1	122 – 145	9,0	2,2	7,1
27	22	125,8	177 – 144	7,2	1,6	5,7
28	19	116,6	104 – 129	6,5	1,5	5,5
29	17	100,1	88 – 124	16,7	4,1	16,6
30	22	112,2	100 – 125	5,9	1,4	5,2
31	19	97,6	83 – 106	4,5	1,0	4,6
38	13	1513,3	1310,6 – 1686,7	38,2	1,1	2,5
45	5	140,6	130 – 145	6,0	2,6	4,2
47	6	122,0	113 – 128	7,0	2,9	5,7
48	11	59,8	62 – 77	5,2	1,5	8,3
51	11	43,8	41 – 48	2,1	0,6	4,7
52	12	33,2	28 – 38	2,6	0,8	7,8
54	12	26,3	21 – 34	3,4	1,0	12,6
55	4	37,0	35 – 41	2,8	1,4	7,5
8:1	16	83,6	66,5 – 88,2	5,2	1,3	6,2
9:8	17	67,9	60,9 – 73,8	3,6	0,8	5,2
12:11	16	75,7	66,2 – 79,3	5,2	1,3	6,8
20:1	14	67,6	60,0 – 70,8	3,6	0,9	5,3
20:8	14	80,8	75,0 – 85,0	2,6	0,6	3,2
29:26	16	87,8	73,3 – 95,3	4,6	1,1	5,2
30:27	22	84,1	70,8 – 91,7	6,6	1,4	7,9
31:28	19	83,7	79,8 – 87,1	2,6	0,6	3,1
47:45	3	85,2	85,0 – 88,0	6,6	3,8	7,7
48:45	4	53,0	52,4 – 54,2	-	-	-
52:51	11	76,1	62,2 – 81,2	4,1	1,2	4,1
54:55	9	47,3	43,9 – 52,0	3,3	1,1	6,9
Statura	15	166,7	158,7 – 175,4	4,5	1,2	2,7

TABEL Nr. III (B)
Palatul Cnejilor – date statistice

Nr. mărit.	Nr. caz	FEME				
		M	V	sigma	m	cv
1	10	173,9	166 – 190	6,5	2,1	3,7
8	8	141,0	131 – 150	6,7	2,4	4,7
9	11	96,2	87 – 102	4,8	1,4	4,9
10	11	120,1	109 – 132	9,9	3,3	8,2
12	9	109,7	103 – 115	4,2	1,4	3,8
20	7	117,4	115 – 123	2,6	1,1	2,3
23	6	503,2	490 – 520	10,3	44,6	2,0
26	10	124,4	113 – 136	6,9	2,2	5,5
27	10	127,3	115 – 145	9,6	3,1	7,5
28	8	109,0	98 – 119	6,7	2,4	6,1
29	10	109,0	103 – 114	2,8	0,9	2,6
30	10	112,8	103 – 126	7,1	2,3	6,3
31	8	93,4	82 – 99	5,0	1,7	5,3
38	5	13910,	1300,8-1503,1	7,36	33,4	5,2
45	1	130,0	-	-	-	-
47	5	109,0	104 – 114	3,4	1,5	3,1
48	5	67,2	63 – 70	2,7	1,2	4,0
51	5	39,0	31 – 43	4,6	2,1	11,7
52	5	32,8	31 – 36	2,0	0,9	6,1
54	3	25,3	23 – 28	2,4	0,4	9,4
55	4	50,7	50 – 32	3,0	1,5	5,9
8 : 1	17	79,9	68,9 – 86,7	5,6	2,0	7,0
9 : 8	8	69,6	66,4 – 76,1	3,6	1,3	5,1
12 : 1	8	69,6	72,7 – 81,3	2,7	0,9	3,5
20 : 1	7	67,8	66,3 – 71,1.	2,1	0,9	3,1
29 : 26	10	87,7	83,6 – 91,1	4,9	1,5	5,6
30 : 27	10	88,6	85,8 – 91,3	1,7	0,5	1,9
31 : 28	8	85,5	83,2 – 87,2	1,3	0,4	1,5
47 : 45	1	83,8	-	-	-	-
48 : 45	1	52,3	-	-	-	-
52 : 51	4	81,2	75,6 – 89,7	6,1	3,0	7,5
54 : 55	3	47,7	46,0 – 53,8	4,6	2,6	8,9
20 : 6	6	82,4	78,8 – 86,6	2,6	1,1	3,1
Statura	5	161,7	153,2 – 171,4	7,4	3,3	4,6

TABEL Nr. IV (A)
Schitișor – Date statistice sintetice

Nr. martin.	Nr. caz	BĂRBAȚI				
		M	V	sigma	m	cv
1	19	177,0	154,0 – 193	12,1	2,8	6,8
8	18	147,3	143 – 159	10,1	2,4	6,8
10	18	128,5	114 – 138	6,6	1,6	5,1
9	19	100,0	93 – 108	3,8	0,9	3,8
12	16	113,6	107 – 126	4,8	1,1	4,2
20	19	119,0	110 – 132	5,2	1,2	4,3
23	17	518,6	555 – 848	5,5	1,7	1,0
26	18	127,2	113 – 136	7,5	1,7	5,9
27	18	123,4	106 – 141	10,3	2,4	7,3
28	16	113,8	102 – 121	5,9	14,7	5,2
29	18	112,3	106 – 125	4,6	1,1	4,1
30	19	110,1	97 – 126	8,5	1,9	7,7
31	16	96,3	88 – 101	3,8	0,9	3,9
38	18	1495,6	1323,9 – 1728,4	38,1	9,1	2,5
45	10	113,3	106 – 126	5,2	1,6	4,5
47	6	119,5	112 – 128	6,4	2,7	5,3
48	7	67,3	58,0 – 77	6,5	2,5	9,6
51	12	43,4	41 – 48	2,1	0,8	4,8
52	14	33,4	30 – 36	1,7	0,4	5,1
54	12	25,9	23 – 30	1,9	0,6	7,6
55	12	52,7	47 – 55	3,0	0,8	5,6
8:1	18	83,4	71 – 98	7,3	1,7	8,7
9:8	18	68,2	62,4 – 77,0	4,1	1,0	6,0
12:1	16	77,8	68,7 – 82,5	3,9	1,0	5,1
20:1	19	67,2	60,4 – 74,7	4,0	0,9	5,9
29:26	18	87,1	80,7 – 97,3	3,6	0,8	4,1
30:27	18	89,2	87,2 – 92,4	2,7	0,6	2,9
31:28	16	84,6	80,2 – 89,2	2,6	0,6	3,1
47:45	2	84,4	81,7 – 87,1	3,7	2,6	4,4
48:45	3	44,3	39,5 – 47,4	4,1	2,4	9,2
54:55	10	48,9	43,6 – 55,6	3,5	1,1	7,0
20:8	18	79,2	66,1 – 97,8	8,1	1,9	10,2
52:51	12	76,9	70,4 – 85,7	4,5	1,3	5,8
Statura	16	165,4	155,4 – 173,0	5,1	1,3	3,1

TABEL Nr. IV (B)
Schitșor – Date statistice sintetice

TABEL Nr. IV (A)
Schitșor – Date statistice sintetice

Nr. martin.	Nr. caz	FEME				
		M	V	sigma	m	cv
1	4	172,2	168 – 182	5,6	2,8	3,2
8	5	142,4	137 – 150	5,3	2,4	3,7
9	4	100,5	95 – 103	3,6	1,8	3,6
10	5	122,0109,	117 – 128	4,2	1,9	3,4
12	5	5	105 – 113	3,1	1,4	2,8
20	5	115,2	111 – 123	4,6	2,1	3,9
23	3	500,7	495 – 521	13,1	7,7	2,6
26	2	122	121 – 123	1,4	1,0	1,1
27	5	119	112 – 125	5,6	2,5	4,7
28	5	108	99 – 124	9,4	4,3	8,7
29	2	108,5	107 – 110	2,1	1,5	1,8
30	5	107,2	110 – 111	4,2	1,9	3,9
31	5	94,4	88 – 106	6,8	3,1	7,2
38	4	1347,8	1265,9 – 1488,4	94,0	47,0	6,9
45	-	-	---	-	-	-
47	1	102,0	---	-	-	-
48	-	-	---	-	-	-
51	3	44,3	44 – 45	5,7	3,3	7,4
52	5	33,6	32 – 35	1,0	0,4	2,9
54	4	24,2	13 – 305,3	7,4	3,7	30,5
55	2	51,5	49 – 54	4,2	3,0	8,1
8:1	4	82,4	78 – 89,3	4,8	2,4	5,8
9:8	4	69,3	65,5 – 73,9	3,6	1,8	5,1
12:1	5	76,9	72,4 – 81,9	3,1	1,4	4,3
20:1	4	66,9	66,1 – 67,1	1,0	0,5	1,4
20 : 8	5	81,0	74,0 – 86,6	4,7	2,1	5,8
29:26	2	88,9	88,4 – 89,4	2,2	1,6	2,5
30:27	5	91,5	88,0 – 98,2	4,1	1,8	4,5
31:28	5	87,6	85,0 – 89,5	2,3	1,0	2,6
47:45	-	-	---	-	-	-
48:45	-	-	---	-	-	-
52:51	2	77,5	75,6 – 79,5	2,4	1,7	3,1
54:55	1	55,6	---	-	-	-
Statura	8	159,4	154,2 – 167,8	6,9	2,5	4,4

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1.Olga Necrasov, Suzana Pop și Teodor Enachescu: *"Contribuție la studiul antropologic al populației din bazinul superior al Bistriței. Studiul antropologic al populației din Comuna Hangu"* - în *Probleme de antropologie*, Vol. III, 1957 – și bibliografie.

2.Ioana Popovici: *"Cimitirul feudal târziu de la Secu (Valea Bistriței Moldovenești). Analiză comparativă cu necropolele contemporane din Microregiunea Bicz"*, în SCA, 2, 1964.

3.Olga Necrasov și Maria Cristescu: *"Sur la Dureé de la vie de quelques populations anciennes de Roumanie"*, Anthropol. Kozl. 18, 1974.

4.Georgescu Laurenția: *"Studiul antropologic comparativ al necropolelor medievale din Miciregiunea Bicz – zone apropiate de nuclele eclesiastice"*
Comunicare 11 – 12 iunie 1998 la Muzeul "Ștefan cel Mare" – Vaslui.